

Анталовці Іван Володимирович

студент гр. ФФзмсв-11, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Сидор І. П.

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ В СИСТЕМІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Місцеві бюджети виступають важливим інструментом економічного регулювання, що базується на сукупності взаємозв'язків як у сфері формування доходів бюджету, так і здійснення його видатків, міжбюджетних відносин, що забезпечують розробку та реалізацію збалансованої економічної політики держави, яка спрямована на «...забезпечення економічного зростання адміністративно-територіальних одиниць та держави в цілому. Рівень власних доходів бюджетів місцевого самоврядування є індикатором соціально-економічного розвитку територій та відповідно відображає ступінь розвиненості підприємництва в регіоні» [1].

Сьогодні місцеві органи влади при усіх позитивних умовах децентралізації ще не отримали повної інституційної автономії. В сучасних умовах процеси удосконалення управління у сфері формування і використання коштів місцевих бюджетів має проводитись за наступними напрямками:

- надання більшої автономії органам місцевої влади, зокрема органам місцевого самоврядування (громадам);
- використання дієвих механізмів контролю за якістю надання місцевих послуг;
- обґрунтування порядку витратних повноважень органів місцевого самоврядування у конкретних галузях бюджетної сфери, зокрема, що стосується витрат на забезпечення функціонування закладів освіти, культури, соціального захисту, охорони здоров'я, проведення заходів у відповідних сферах [2, с. 46].

В останні роки яскраво проявляються проблеми достатності фінансового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування. Основною причиною недостатньої бюджетної забезпеченості територіальних громад останнім часом значна кількість експертів називає відсутність достатнього обсягу фінансових ресурсів держави та низькі темпи економічного розвитку країни. Однак, слід враховувати процедури планування та виконання місцевих бюджетів і якість їх здійснення. Водночас, саме зростання дисбалансів між плановими доходами і видатками призводять до формування значного дефіциту бюджетів, зокрема місцевих. Проблеми бюджетного планування та виконання бюджетів місцевого рівня в Україні пов'язані з [3, с. 133]:

- відсутністю прозорості у здійснення бюджетного процесу;
- низькою дисципліною виконання бюджетів та якістю нормативно-правової бази;
- недосконалим механізмом планування дохідної бази бюджетів усіх рівнів;

– використанням не досконалих інструментами бюджетного планування видатків.

Зміни до Бюджетного кодексу України щодо розподілу податкових і неподаткових надходжень між державним і місцевим бюджетами є практично щороку. Серед таких змін по податковим надходженням місцевих бюджетів 2021 року – це віднесення до загального фонду об'єднаних сільських, селищних, міських територіальних громад, районних бюджетів:

– 30% рентної плати за користування надрами для видобування бурштину за місцезнаходженням (місцем видобутку) бурштину;

– 13,44% акцизного податку з виробленого в Україні пального у порядку. У першому півріччі – пропорційно до обсягу реалізованого пального на відповідній території за друге півріччя 2020 року. У другому півріччі – теж пропорційно, але уже по першому півріччю 2021 року;

– 13,44% відсотка акцизного податку з ввезеного в Україну пального. Розподіл аналогічний виробленому пальному [4].

У 2021 році у місцевих бюджетах нові надходження – по рентній платі по видобутку бурштину та акцизу на пальне, а також від ліцензій по рідинам для е-сигарет.

Серед неподаткових надходжень місцевих бюджетів до плати за ліцензії на виробництво та торгівлю тютюновими виробами додалися плата за ліцензії по рідинам, що використовуються в електронних сигаретах. З 2021 року вони стали підакцизним товаром. Також у місцеві бюджети надходить плата за ліцензії на:

- виробництво пального;
- право оптової торгівлі пальним;
- право роздрібної торгівлі пальним;
- право зберігання пального.

З початку повномасштабної збройної агресії росії місцеві бюджети демонструють позитивні результати. За даними Державної податкової служби України, у першому півріччі 2022 року до місцевих бюджетів надійшло більше податків, ніж за такий же період минулого року [5].

Місцеві бюджети з 24 лютого показали непогані результати виконання передусім у відносно безпечних регіонах. Проте й зведений показник виконання дохідної частини місцевих бюджетів по країні є кращим, ніж цього можна було б очікувати в умовах війни. Податків надійшло більше, ніж торік: за перші шість місяців року до місцевих бюджетів сплачено 173,8 млрд. грн., що на 18,4 млрд. грн. або на 11,8% більше, ніж у першому півріччі 2021 року. Однак через те, що місцеві бюджети є дуже різними, ми проаналізували фактичні дані за перші три місяці повномасштабної війни в розрізі регіонів.

Аналіз даних дозволяє систематизувати певні тенденції: відсутність проблем із надходженнями у відносно безпечних областях, зростання надходжень від податку на доходи фізичних осіб через виплати військовослужбовцям, незначне скорочення єдиного податку, незважаючи на

можливість його не сплачувати частині платників, ненадходження плати за землю та ін.

У червні 2022 року до місцевих бюджетів надійшло 30,5 млрд. грн. податкових надходжень, така тенденція спостерігається з січня.

Аналітики зазначають, що загалом за I півріччя надійшло 173,8 млрд. грн., що на 18,4 млрд. грн. (11,8%) більше січня – червня 2021 року.

Основними причинами залишаються інфляція та збільшення виплат військовослужбовцям, що впливає на податок на доходи фізичних осіб, основна частка якого поступає до місцевих бюджетів. Додаткові доходи місцеві бюджети отримали також від єдиного податку для суб'єктів підприємницької діяльності. Серед іншого й через запровадження розширеної системи спрощеного оподаткування зі ставкою 2% не лише для малих підприємств.

Проте, якщо інфляційний чинник, імовірно, буде важливим для отримання доходів протягом всього року, то після підписання проєкту Закону України № 7251 підприємства не будуть виплачувати зарплату мобілізованим працівникам, що призводить до ризику зниження надходжень від ПДФО.

Аналітики зазначають, що «...до цього чинною залишається норма, яка зобов'язує роботодавця виплачувати працівникам, які несуть службу в ЗСУ, середньомісячну зарплату. Тобто військові отримували грошове забезпечення військовослужбовців та зарплату за своїм місцем роботи, обидві виплати оподатковувались ПДФО» [5].

В Україні доцільно більше уваги приділяти місцевим податкам і зборам, які є однією з основних статей доходів місцевих бюджетів у розвинених країнах. Відтак, необхідно розширити перелік місцевих податків і зборів. Обґрунтованим є запровадження таких місцевих податків і зборів в Україні, надходження яких були б доволі суттєвими та мали постійний характер. Зокрема, доцільно запровадити екологічний податок з транспортних засобів, справляння якого успішно зарекомендувало себе в країнах ЄС, надходження від цього податкового платежу є досить високими, і сплачується він один раз на рік власником автомобіля та враховує вік, тип двигуна (дизель чи бензин), об'єм двигуна і норми викидів CO₂.

Окрім того, в Україні, де екологічна ситуація залишається критичною, доцільно нарощувати величину ставки екологічних податків і більш інтенсивно використовувати екологічне оподаткування. Так, для прикладу, у низці західних країн оподаткуванню підлягають порушення норм використання міндобрив та пестицидів, збільшення вмісту свинцю в пальному, використання шкідливих технологій виробництва [6].

Водночас, необхідно посилити контроль за справлянням податків, які мають екологічне призначення, особливо в регіонах з поганим екологічним станом, перевантажених наявністю важких галузей виробництва, високою густотою населення, значним рівнем забруднення природного середовища, високим рівнем професійних і онкологічних захворювань.

Також одним із альтернативних джерел забезпечення зростання дохідної частини місцевих бюджетів може бути запровадження податку на рекламу. На

сьогоднішній день у період інформатизації суспільства, реклама відіграє велику роль, саме тому, вважаємо, що податок на рекламу стане не лише важливим фіскальним інструментом, але й важелем соціально-економічного регулювання.

Запровадження податку на рекламу може виступати інструментом регулювання ринку рекламних послуг, а також додатковим інструментом забезпечення зростання фінансових ресурсів ОМС. Ставка податку на рекламу повинна бути диференційована залежно від тривалості розміщення реклами (0,5% – за розміщення реклами на тривалий термін, 0,1% – від вартості послуг за розміщення одноразової реклами), а також в залежності від виду рекламних послуг.

Список використаних джерел:

1. Tulai O., Petrushenko Y, Glova J., Sydor I. Ponomarenko O. The impact of decentralization on the financial support of regional development. *Investment Management and Financial Innovations*, 16(4),1-15. doi:10.21511/imfi.16(4).2019.01.
2. Сидор І. П. Податковий і неподатковий механізми наповнення місцевих бюджетів в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 9. С. 41-48.
3. Сидор І. П., Коваль С. Л. Фінансові аспекти функціонування територіальних громад: теоретико-концептуальний зріз. *Економічні студії*. 2021. № 1 (31). С. 130–137.
4. Місцеві бюджети 2021: як завжди, є зміни URL: <https://www.budgetnyk.com.ua/article/126-struktura-mstsevih-byudjetv-u-2021-rots>
5. Місцеві бюджети отримують більше податків, ніж до війни: як це пояснюється URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/07/15/689217/>
6. Сидор І. П., Карпишин Н. І. Місцеве оподаткування у контексті фінансового забезпечення суспільних послуг. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8182>